

OCHRANA LESA V INTENCIACH PLATNEJ LEGISLATÍVY

J á n K o v a l č í k, J á n Š t e f á n i k, J á n Š v a n č a r a

Platná legislatíva

Uplatňovanie zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch a súčasne zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny spôsobujú štátnemu podniku LESY SR, Banská Bystrica problémy pri obhospodarovaní lesov a to najmä v chránených územiach. Podiel na výmere chránených území (s čiastočným prekryvom) je nasledovný:

- národná sieť chránených území 41 %
- územia európskeho významu 23 %
- navrhované vtáčie územia 35 %

Dodržiavanie týchto dvoch základných legislatívnych noriem spôsobuje problémy už pri bežnom hospodárení v lesoch podľa platných LHP. ŠOP SR si uplatňuje pri vyhotovení LHP požiadavky nad rámec zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Medzi takéto požiadavky možno zaradiť riešenie zonácie národných parkov a zapracovanie podmienok programov starostlivosti o chránené územia, ktoré nie sú vyhotovené a doteraz neboli schválené.

V tomto príspevku sa však nechceme zaoberať bežným hospodárením, ktoré vyplýva z plnenia predpisov platných LHP, ani nadštandardnými požiadavkami ŠOP SR, ale zvlášť problematikou neplánovaných, mimoriadnych okolností spôsobených vplyvom škodlivých činiteľov. Ide o **problematiku náhodných ťažieb a spracovania kalamít väčšieho rozsahu v kontexte trvaloudržateľného hospodárenia a zabezpečenia ochrany lesa v súčasných legislatívno-právnych podmienkach.**

Ustanovenie § 23 ods. 5 zákona o lesoch pojednáva o povinnosti prednostného spracovania náhodnej ťažby a v ods. 6 tohto paragrafu o povinnosti vypracovania harmonogramu, ktorý podlieha schváleniu orgánom štátnej správy lesného hospodárstva v prípade, že nebola spracovaná v termíne do 6 mesiacov od jej vzniku.

Zákon o ochrane prírody a krajiny vo vzťahu k územnej ochrane v závislosti od stupňa ochrany ako aj vo vzťahu k druhovej ochrane vyžaduje potrebu súhlasov, výnimiek zo zákazov, ktorých udelenie vo väčšine prípadov podlieha správne konaniu. V praxi v identickom území o lesohospodárskych činnostiach schválených v LHP, ale aj o ďalších činnostiach podliehajúcich vydaniu rozhodnutia podľa zákona č. 543/2002 Z. z. obvykle rozhodujú samostatne až tri štátne orgány pre ochranu prírody a krajiny – ObÚ ŽP, KÚ ŽP a vo vzťahu k druhovej ochrane, alebo posúdeniu vplyvu činností až ústredný orgán ŠS – MŽP SR. **Preto povinnosť § 23 ods. 5 zákona o lesoch „prednostne vykonať náhodnú ťažbu tak, aby nedošlo k vývinu, šíreniu a premnoženiu škodcov“ je vzhľadom na legislatívu ochrany prírody a krajiny a vyplývajúci administratívny proces, a to aj v prípade pozitívnych rozhodnutí orgánov ochrany prírody a krajiny, pre obhospodarovateľa lesa absolútne nesplniteľná.**

V prípadoch plnenia povinností podľa § 28 zákona o lesoch je pre obhospodarovateľa lesa situácia obdobná podľa už hore uvedených skutočností. Zákon o lesoch síce jednoznačne v piatom stupni ochrany (na rozdiel od prvého po štvrtý stupeň) upravuje postup pri plnení povinností pri ochrane lesa aj v nadväznosti na zákon 543/2002 Z. z., avšak nie je doriešená zodpovednosť za vznik prípadných škôd v dotknutom území na pozemkoch vo vlastníctve štátu.

Konkrétny príklad PR Fabova hoľa, kalamita z 19. 11. 2004, kde pre časť územia PR (5. SOP), ktoré spadá do územnej pôsobnosti OZ Čierny Balog bola podaná žiadosť LSR, š. p., Banská Bystrica o výnimku zo zákazu na KÚ ŽP v B. Bystrici dňa 28. 2. 2005. Výsledkom bolo nepovolenie výnimky – 28. 3. 2006 (po 13 mesiacoch). Následne ŠOP SR požiadala KÚ ŽP v Banskej Bystrici o výnimku v súvislosti s realizáciou opatrení na zabránenie šírenia a premnoženia podkôrneho hmyzu v PR, nakoľko sa ukázalo, že opatrenia v ochrannom pásme PR by boli neúčinné – nesúlad s § 28 ods. 3 zák. 326/2005 Z. z. Výnimka bola povolená 15. 5. 2006 – realizácia opatrení zo strany ŠOP SR po 15 mesiacoch. Praktická skúsenosť – lesníci, odborní lesní hospodári, ktorí sa v problematike vyznajú a majú na jej riešenie aj prostriedky konať nemohli, naopak ochrana prírody a krajiny, ktorej predstavitelia sa s praktickým výkonom ochrany vo vlastnej réžii ešte nestretli, nemajú skúsenosti ani prostriedky, dostanú povolenie na jej výkon a to v agrotechnicky dávno uplynulom termíne.

Pre časť územia PR Fabova hoľa (5. SOP), ktoré spadá do územnej pôsobnosti OZ Beňuš bola žiadosť LSR, š. p., Banská Bystrica o výnimku zo zákazu podaná na KÚ ŽP v Banskej Bystrici dňa 25. 5. 2005. Rozhodnutím z 15. 7. 2005 nebolo povolené spracovanie kalamity, povolená bola však výnimka na inštalovanie feromónových lapáčov, rušenie pokoja a ticha a aplikovanie chemických látok.

Dva diametrálne rozdielne prístupy orgánov ŠS ochrany prírody a krajiny k tomu istému problému svedčia o subjektívnom prístupe, živelnosti a neodbornosti v rozhodovacom procese, čoho dôkazom je aj nedodržovanie agrotechnických termínov vykonania ochranných a obranných opatrení, ktoré orgány ŠS ochrany prírody a krajiny v konaniach k rozhodnutiam nerešpektujú. Jeden z množstva prípadov na OZ Liptovský Hrádok, kde žiadosť o súhlas k pozemnej aplikácii chemických látok (na objem 5 420 m³) v intenciách § 28, zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch pre porasty v 3. stupni ochrany, podaná **30. marca 2006** bola zamietnutá stanoviskom MŽP SR až **23. januára 2007**. Podobná žiadosť v roku 2005 bola posúdená kladne, aj keď vtedy sa jednalo o objem 71 240 m³. Dvojaký prístup k riešeniu toho istého problému, v tej istej lokalite svedčí o nekonsolidovanom, nezosúladenom a neodbornom prístupe zo strany orgánov štátnej ochrany prírody a krajiny a o neobjektívnom rozhodovaní v zásadných požiadavkách š. p. LESY SR.

Rozhodujúcim faktorom v oboch prípadoch je skutočnosť, že snaha všetkých zainteresovaných strán o dodržiavanie platnej legislatívy vedie k nerešpektovaniu, neplneniu a nevykonávaniu základných zásad ochrany lesa, ktoré sa v konečnom dôsledku prejavujú v zhoršovaní jeho zdravotného stavu a v obmedzení plnenia všetkých jeho funkcií.

Dva princípy v ochrane lesa

Citát: *Zásady ochrany lesa zahrňujú súbor opatrení na zabezpečenie stability a odolnosti lesov a vytvorenie podmienok a predpokladov k obmedzeniu výskytu škodlivých činiteľov, zmierneniu následkov ich pôsobenia a na ochranu a obranu proti nim, založenú na princípoch integrovanej ochrany lesa s využitím ekologicky šetrných a ekonomicky akceptovateľných postupov.* (Zborník referátov: Aktuálne problémy v ochrane lesa 2006).

Uvedený citát reprezentuje klasickú, históriou overenú a potvrdenú koncepciu integrovanej ochrany lesa, založenej na aktívnom prístupe odborníkov k problematike trvaloudržateľného hospodárenia v lesoch. Využívanie všetkých funkcií lesa znamená aj povinnosť pre lesného hospodára postarať sa o takýto les. Nevyužívanie funkcií lesa ale neznamená, že o lesy sa netreba starať a autoregulačná schopnosť prírody všetko ostatné zabezpečí.

Uprednostňovanie bez zásahového prístupu k lesnému majetku štátu, snaha o zakonzervovanie prírody a nenáležité spoliehanie sa na jej autoregulačné schopnosti, podporované legislatívou na úseku štátnej ochrany prírody a krajiny, má za následok práve opačný efekt. V najprísnejšie chránených územiach dochádza k úbytku alebo strate samotnej podstaty predmetu takto chápanej ochrany, k cieľovej likvidácii predmetu ochrany.

Podobne otázka využívania možného potenciálu lesov – lesy prestávajú v mnohých prípadoch plniť svoje základné funkcie. Ohrozená je samotná kvalita života, pretože extrémne názory tzv. ochranárov neberú do úvahy dĺžku ľudského veku a bezohľadne upierajú oprávnené požiadavky nasledujúcim

generáciám na kvalitné životné prostredie. Pokračovanie takéhoto trendu v názoroch na ochranu lesa a prírody znamená ohrozenie kvality života minimálne v rámci stredoeurópskeho priestoru, spôsobuje dlhodobé negatívne (možno nezvratné) zmeny na lesných porastoch, pôde, vodnom režime a pod.

Uvedené názory potvrdzuje aj článok „Ohrožení horských smrčín Západních Karpat“ (Lesnická práce, marec 2007), ktorý prirovnáva situáciu v Západných Karpatoch so stavom na hraničných hrebeňoch Šumavy. V príspevku jeho autori Ing. Ján Liška a Dr. František Soukup, CSc. vyslovujú vážne obavy nad dramatickým nárastom početnosti podkôrných škodcov a z toho plynúcich environmentálnych rizík. V prípade, že v krátkej dobe nedôjde k radikálnej zmene v spôsobe manažmentu horských lesov, je veľmi pravdepodobné, najmä v prísne chránených územiach, že budú vystavené podobnému pôsobeniu škodlivých činiteľov ako lesy na Šumave s relatívne ľahko predpokladateľným výsledkom. Nevyhnutnosťou v prípade takéhoto scenára je včas a pravdivo informovať laickú aj odbornú verejnosť s rizikami takto chápanej „ochrany lesa“ pretože jej dopad bude citel'ný so všetkými negatívami na kvalitu života a podobne ako na Šumave sa až potom začnú hľadať vinníci, zodpovední za tento stav.

Bezodôvodné zabraňovanie spracovávaníu náhodných ťažieb má negatívne dopady nielen na postihnuté lokality, ale významne skresľuje lesnú hospodársku evidenciu a sumárne údaje charakterizujúce lesné hospodárstvo. Drevná hmota, poškodená škodlivými činiteľmi, ostáva na zásobe v porastoch, pretože nebola fyzicky vyťažená, nebilancovali sa zalesňovacie povinnosti a plochy ostali nezalesnené. V prípade kalamit' väčšieho rozsahu je presnosť takto spracovaných údajov diskutabilná a nepriaznivo ovplyvňuje bilancovanie a plánovanie ťažbovej činnosti (v bilanciách figurujú zásoby, ktoré už v skutočnosti neexistujú). Nezanedbateľné sú aj priame škody na majetku daňových poplatníkov, keď viac ako storočie pestovaná drevná hmota ostáva v kalamitou postihnutých porastoch bez ekonomického efektu.

Záver

Každoročne bez výrazného efektu diskutovaná problematika konfliktu dvoch názorovo odlišných prístupov k ochrane lesa má v súčasnosti najvýraznejší dopad na kvalitu odborného hospodárenia v lesoch. K prirodzeným škodcom, k nevyhnutným chybám človeka, k neovládateľným extrémom počasia sa pridružil škodca najvýznamnejší – „človek“, v podobe chaotickej a v mnohých prípadoch rozporupnej legislatívy. Ako inak sa dá hodnotiť rozhodovanie pri konaniach orgánov štátnej správy na úseku ochrany prírody a krajiny, keď tieto považujú za relevantné len názory a stanoviská ŠOP SR, pričom ostatné renomované organizácie ostávajú bez možnosti vyjadriť sa, alebo sa ich stanoviská neberú do úvahy. Úzka skupina tzv. ochrancov prírody si privlastňuje právo na jediný správny názor bez patričného vedeckého zdôvodnenia.

Princípy hospodárenia a plánovania v lesnom hospodárstve, založené na trvaloudržateľnosti plnenia všetkých funkcií lesa, sú na strane legislatívy ochrany prírody a krajiny popreté. Posledné dôkazy uvedené v materiáli „Štúdia posúdenia vplyvu navrhovanej činnosti na priaznivý stav predmetu ochrany“ z januára tohto roku vypracované pre NPR Tichá a Kôprová jednoznačne potvrdzujú, že spracovaním kalamity v lesných porastoch sa zabezpečuje ich dobrý zdravotný stav, zároveň sa zlepšuje i stav biotopov európskeho a národného významu, v pomerne krátkej dobe dochádza k opätovnému plneniu všetkých funkcií lesa na postihnutej ploche a výrazne sa eliminuje riziko poškodenia okolitých porastov.

Citát: *Z porovnaníu jednotlivých alternatív jednoznačne vyplýva, že pre potreby zachovania priaznivého stavu biotopov a druhov sú výhodnejšie (spol'ahlivejšie) alternatívy, ktoré uvažujú s aktívnym manažmentom zameraným na ochranu biotopov, najmä so spracovaním kalamity ako prostriedku v boji proti podkôrnemu hmyzu. (Štúdia posúdenia vplyvu navrhovanej činnosti na priaznivý stav predmetu ochrany)*

Názor prof. Dr. habil. Wolfganga Tzschupke z 10. novembra 2006 na podobnú situáciu v NP Bavorský les, tlmočený ako odkaz pre lesníkov:

Na jednej strane musíme, musíte vziať na vedomie, že priaznivci národného parku zjavne lepšie zodpovedajú duchu terajšej doby a sú schopní nekritickej verejnosti a odborne

nekompetentným politikom doniesť na podnose čierne a predať to ako biele. Na strane druhej nesmiete sa vzdávať, lebo už viete – „Kto bojuje za nejakú vec, možno boj vyhrá, kto ale nebojuje, vopred prehral“.

Zostaňte preto nepoddajní – nariadenia o národnom parku nie sú žiadnou dogmou a nesmú byť tabu! A pravdepodobné je aj to, že sa raz duch času opäť otočí na vašu stranu.

Menovaný je profesorom na Hochschule für Forstwirtschaft; Schadenweilerhof; Rottenburg.

Ing. Ján Kovalčík, CSc.

Ing. Ján Štefánik

Ing. Ján Švančara

Lesy Slovenskej republiky, š. p.

Generálne riaditeľstvo

Nám. SNP 8

SK – 975 66 Banská Bystrica,

e-mail: kovalcik@lesy.sk; stefanik@lesy.sk; svancara@lesy.sk